

BELÇİKA'DA MÜSLÜMANLAR

Şubat 2018

İHH
İNSANI YARDIM VAKFI

İNSAMER
İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Şubat 2018

Hazırlayan: Zülfiye Zeynep Bakır

Yayına hazırlayan: İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi

İHH İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
Büyük Karaman Cad. Taylasan Sok. No: 3 Pk. 34230 Fatih/İstanbul
Telefon: +90 212 631 21 21 | Faks: +90 212 621 70 51
www.ihh.org.tr | info@ihh.org.tr

*Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müellifine aittir.

İÇİNDEKİLER

- 4 TARİHİ ARKA PLAN
- 5 DEMOGRAFİK DURUM
- 7 SOSYOEKONOMİK DURUM
- 8 MÜSLÜMANLARIN YAŞADIĞI SORUNLAR
- 9 İSLAMOFOBİ, ZENOFOBİ, AYRIMCILIK
- 11 EĞİTİM PROBLEMİ
- 15 DİN VE DEVLET İLİŞKİSİ
- 17 SONNOTLAR

**Belçika'ya
Müslümanların
gelişi 1960'lı
yıllardan itibaren
başlar. Bu tarih
öncesinde
Belçika'da
yaşayan büyük
bir Müslüman
topluluğundan
bahsetmek
oldukça zordur.**

TARİHİ ARKA PLAN

Belçika'ya Müslümanların gelişi 1960'lı yıllardan itibaren başlar. Bu tarih öncesinde Belçika'da yaşayan büyük bir Müslüman topluluğundan bahsetmek oldukça zordur. 2. Dünya Savaşı'nda büyük insan kayıpları yaşayan Belçika'da hızlı sanayileşmesinin bir sonucu olarak iş gücü açığı ortaya çıkmıştır. Bu sebeple Belçika, ekonomik kalkınmasını gerçekleştirebilmek için kitlesel bir dış göçe olanak sağlayan ilk Avrupa ülkesi olarak bilinir. Müslümanların Belçika'ya yerleşme nedeni de ekonomik temellidir ve Belçika'ya iş göçü kanalıyla gelmişlerdir. Ancak Belçika'nın göçmen politikasını belirleyen tek unsur iktisadi koşullar değildir. Ülke içerisinde Fransızca konuşan nüfusun düşük doğurganlık oranları sebebiyle sürekli azalması, Belçika'da Fransızca'nın kaybolacağına dair endişeler uyandırmıştır. Söz konusu durum sebebiyle ülke özellikle Fransızca konuşan ülkelere göç almaya yönelmiştir. Bu vesileyle Belçika,

Fransızca konuşan bölgelerle Flamanca konuşan bölgeler arasındaki demografik dengeyi sağlamayı amaçlamıştır. Belçika, Müslümanlardan evvel ülkeye önce İtalyan iş gücü davet etmiş ancak bu göçmenlerden istediği verimi alamadığı için daha sonra Fas, Türkiye, Cezayir ve Tunus gibi Müslüman ülkelere yönelmiştir. Bu ülkelerde göçmen toplama büroları kurmuştur. İlk başlarda devlet inisiyatifinde gerçekleşen bu göçler bir süre sonra eski göçmenlerin tanıdıklarını ya da akrabalarını ülkeye getirmesiyle kendiliğinden bir çizgiye evrilmiştir. Belçika aile birleşimi politikası açısından diğer Avrupa ülkelerine kıyasla daha liberal politikalar izlemiştir. Dünya ekonomisinin değişen dengeleri, ülke içerisinde gitgide büyüyen yabancı düşmanlığı ve İslamofobik hareketler, Belçika'yı bilhassa Müslüman ülkelere gelen göçleri durdurmaya yönelik politikalar uygulamaya itmiştir. Sırayla 1967, 1974, 1977 ve 1982 senelerinde

izlediği bilhassa Müslüman göçmenlerin ülkeye girişinin kısıtlanmasına ilişkin bu politikalar, yine de Belçika'da gözle görülür çoğunlukta bir Müslüman toplumun oluşmasını önleyememiştir. Bununla birlikte ülkeye kaçak yollarla girişler de devam etmiştir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere Belçika'da doğurganlık oranı düşüktür. Ancak bunun tam tersi şekilde, doğurganlık oranları Müslümanlar arasında hayli yüksektir. Bu durum, Belçika'da hızla artma eğilimi gösteren Müslüman nüfusa yönelik endişeleri de güçlendirmektedir.¹

DEMOGRAFİK DURUM

Belçika; Batı Avrupa'nın kuzeyinde yer alır. Hollanda, Almanya, Lüksemburg ve Fransa ile çevrili anayasal monarşiyle yönetilen küçük bir kraliyettir. 1830'dan bu yana parlamenter sistemle yönetilmektedir. Resmî dilleri Hollandaca, Fransızca ve Almancadır.² Üç yönetim bölgesinden meydana gelmektedir. Bu bölgeler Alman, Flaman ve Fransız toplumlarından oluşmaktadır. Brüksel hem Belçika'nın hem de Avrupa Birliği'nin (AB) başkentidir.³ Belçika'da kültürel açıdan üç farklı toplum ve yabancılar bir arada yaşar. Buradaki anayasaya göre kültürel toplumlar olarak adlandırılan gruplar sırasıyla Flamanlar, Valonlar ve Almanca konuşan topluluklardır. Flamanlar genel olarak ülkenin kuzeyinde yerleşiktir. Valonlar güneyde, Almanca konuşan toplum ise ülkenin doğu bölgesinde bulunan Eupen ve Saint Vith'te yaşamaktadır. Burada çoğunluğu oluşturan ve ülkenin iki ana toplumu durumunda bulunan gruplar Flamanlar ve Valonlardır. Almanca konuşan toplum bunlara kıyasla küçük bir nüfusu temsil etmektedir.⁵ Aynı zamanda, burada farklı etnik kökene ve inanca sahip birçok insan da bir arada yaşamaktadır. 2010 senesinde yapılan araştırmalara göre nüfusun %50'den fazlası

Katolik Hristiyanlardan oluşmaktadır. Müslümanlar ise Hristiyanlıktan sonra en büyük ikinci dinî grubu teşkil etmektedir.⁵

Belçika, birçok insan için refah seviyesi ve yeni fırsatlar sunması bakımından ilgi çekici bir yerleşim merkezi olmuş ve dünyanın muhtelif yerlerinden göçmenleri çekmiştir. Belçika'ya olan göçler farkı zaman dilimlerinde ve dalgalar halinde gerçekleşmiştir. Müslümanların Belçika'ya gelişleri de 1960'lı yıllardan itibaren başlamıştır. Bugün, Belçika'da Müslümanlar üzerine sağlam demografik veriler bulmak hayli zordur. Bunun nedeni, Belçika yönetiminin nüfus sayımı yaparken kişilerin dinine ilişkin sorular sormamasıdır. Bu da ülke içerisindeki Müslüman nüfusa dair sağlıklı verilerin oluşmasının önünü tıkamaktadır. 2007 yılında yapılan bir araştırmada, Belçika'daki Müslümanların sayısının 320.000 ile 450.000 arasında olduğu ifade edilmiştir. 2007 senesinde belirlenen bu rakama göre, Müslümanlar ülke nüfusunun %4'lük bir kesimini oluşturmaktadır.⁶ 2010 yılına gelindiğindeyse Müslüman nüfusun yaklaşık 250.000 kişi kadar artarak 630.000'e yükseldiği görülmektedir. Bu ise, Müslümanların Belçika nüfusunun %5,9'unu oluşturduğu anlamına gelmektedir.⁷

Belçika, birçok insan için refah seviyesi ve yeni fırsatlar sunması bakımından ilgi çekici bir yerleşim merkezi olmuş ve dünyanın muhtelif yerlerinden göçmenleri çekmiştir.

2014 senesinde nüfus 650.000'e çıkmış, yüzdelerik dilim ise %6'lara varmıştır.⁸ Bu denli kısa süre içinde iki katına yakın nüfus artışının sebebi ise yalnızca Müslümanların doğurganlık oranının yüksekliği değildir, bu artışta iş bulmak amacıyla Belçika'ya göç eden Müslümanların da payı vardır. 2017 yılında yapılan araştırmalar ülkedeki Müslüman nüfusun 800.000'lere yaklaştığını göstermektedir.⁹

Belçika hükümetinin ülkeye göçmen alımında izlediği bir siyaset olarak dil politikası, toplam Müslüman nüfusun Fransızca konuşan bölgelere yönelmesine etki etmiştir. Bu bölgeler aynı zamanda endüstrileşmenin de yoğun olduğu yerlerdir. Bilhassa ekonomik kaygılarla göç eden Müslüman nüfus ülkenin güney kesiminde yoğunlaşmıştır. Söz konusu oranın

2005 yılında %20 civarında olduğu belirtilmektedir.¹⁰ Bu ülkede yaşayan ve en büyük Müslüman ulusal grup olan Faslı nüfusun yarısına yakını da Brüksel kentinde ikamet etmektedir. Özellikle hizmet sektöründe çalışan nüfusun bir kısmı da Antwerp, Liege, Hainaut, Charleroi ve Limburg şehirlerinde yaşamlarını sürdürmektedir. İkinci büyük ulusal Müslüman nüfus olan ve daha çok yapı ve endüstri sektöründe çalışan Türklerin yarısına yakını ise Flaman ve Valon bölgelerinde ikamet etmektedir. Faslı nüfusa benzer şekilde Türkiyeli vatandaşlar arasında da Antwerp, Ghent ve Limburg'da yaşayanlar vardır. Öte yandan Brüksel'in Schaerbeek, Saint-Josse ve Valon bölgesi ile Hainaut ve Liege bölgelerinde ikamet eden Müslüman gruplar da mevcuttur.¹¹

SOSYOEKONOMİK DURUM

2008 senesinde Amerika'da yaşanan ekonomik kriz bütün Avrupa ülkelerinin ekonomilerini olduğu gibi Belçika ekonomisini de olumsuz etkilemiştir. 2016 senesinde elde edilen verilere göre Belçika'nın Brüksel bölgesinde kadınların %16,1'i işsizken bu oran erkeklerde %17,6'dır. Valon bölgesindeyse kadınların işsizliği %10,3, erkek nüfusun işsizliği ise %10,8'dir. Flaman bölgesine gelindiğinde, kadınların ve erkeklerin işsizliğine ilişkin oranların sırasıyla %4,7 ve %5 olduğu kaydedilmiştir.¹² Ülke içerisindeki toplam işsizlik oranıysa %7,9'dur.¹³

Belçika'da 2014 yılında yapılan bir araştırmaya göre, nüfusun %15'i yoksulluk, %21'iyse sosyal dışlanma tehdidi altındadır. Ölüm ya da boşanma sebebiyle ayrılan çiftlerin oluşturduğu tek ebeveynli ailelerin parasal açıdan yoksulluk oranı %36 iken, bu oran işsizlerde %43 olarak kaydedilmiştir. Parasal yoksulluğun yanı sıra nüfusun %6'sı da maddi anlamda yoksunluk çekmektedir. Diğer yandan 60 yaş altı nüfusun %15'i iş yoğunluğunun düşük olduğu hanelerde yaşamlarını sürdürmektedir.¹⁴

Burada yapılan araştırmalarda kişilerin dinî kökenleri göz ardı edildiğinden Müslümanların istihdam oranlarına dair sağlıklı istatistiki veriler bulunmamaktadır. Ancak OECD verilerine göre, Belçika dışında doğmuş olanların işsizlik oranı yerli Belçikalılara göre %10 daha fazladır. Ayrıca, Belçika'nın yerli nüfusu ile göçmenleri arasındaki işsizlik uçurumu da diğer OECD ülkelerine kıyasla çok daha yüksektir.¹⁵ Nitekim 2016 senesinde yapılan bir araştırmadan elde edilen istatistiki verilere göre, Belçika do-

ğumlu olmayan erkeklerin işsizlik oranı %15,9¹⁶ iken yerli erkek nüfusun işsizlik oranının %6,5¹⁷ olduğu kaydedilmiştir. Bu veriler ışığında, Belçika'da yoksulluk ve dışlanmaya en çok maruz kalan kesimin göçmenler olduğu görülmektedir.

Bizatihi Müslümanların yoksulluğuna ilişkin veriler bulunamasa da onların yaşamak zorunda olduğu mahallelerle evlerin koşulları Belçika'daki Müslümanların düşük sosyoekonomik düzeylerine işaret etmektedir. Buradaki Müslüman

2008 senesinde
Amerika'da
yaşanan ekonomik
kriz bütün Avrupa
ülkelerinin
ekonomilerini
olduğu gibi
Belçika
ekonomisini
de olumsuz
etkilemiştir.

kökenli kişiler Belçika'nın yerli nüfusuna kıyasla fakir, tecrit edilmiş ve dezavantajlı bölgelerde ikamet etmektedirler. Müslüman göçmenler içinde Faslı gruplardan sonra en geniş Müslüman topluluğu oluşturan Türkler, Bürüksel, Valonya ve Flaman bölgesi gibi daha zengin şehirlerdeki dezavantajlı mahallelerde yaşamlarını sürdürmektedir. Faslı gruplarsa ikamet ettikleri fakir bölgeleri terk etme eğilimi göstermektedir. Göçmenler, bilhassa da Müslümanlar, kirası en düşük olan evleri tercih etmektedirler. Ancak büyük şehirlerdeki evlerin fiyatlarının artması düşük kaliteli evlerde kalan Müslümanları bu evleri satın almaya yöneltmiştir. Belçika'da genel olarak Türkler arasında ev sahibi olma oranı %65 iken bu oran Faslılarda %35 civarındadır. Satın alınan evlerin kalitesi yüksek değildir. Örneğin, 2007 yılında elde edilen veriler Faslıların %64'ünün Ulusal İstatistik Enstitüsü'nün "düşük kaliteli konut" olarak tanımladığı

ve 1946 yılında inşa edilen evlerde hayatlarını sürdürdüğünü göstermektedir.¹⁸

Bu veriler elbette 1960 yılından bu yana Müslümanların yaşam kalitesinde hiçbir olumlu gelişme olmadığı anlamına gelmemektedir, ancak Müslüman göçmenlerin hayat koşullarında gerçekleşen iyileşmeler daha çok bireysel çabaların bir sonucudur ve buralarda yaşayan Müslüman topluluğun genelinin durumunu yansıtmamaktadır.

Öte yandan, son yıllarda Belçika'da Ortadoğu'daki savaştan kaçarak bu ülkeye sığınan mülteciler de bulunmaktadır. Barış içerisinde, huzurlu ve güvenli bir yaşam sürdürmek amacıyla Belçika'ya göç eden mültecilerin sosyoekonomik durumları ne yazık ki pek parlak değildir. 2015 senesinde yalnızca 206 mülteciyi ülkesine kabul eden Belçika, bu rakamlarla sınırları içerisinde mülteci barındıran pek çok Avrupa ülkesinin de gerisindedir.¹⁹

MÜSLÜMANLARIN YAŞADIĞI SORUNLAR

Müslümanların Belçika'ya göç etmesi, ülkede sosyokültürel aynı zamanda da psikolojik birtakım değişikliklere yol açmıştır. Her göç alan ülkede olduğu gibi Belçika'da da Müslümanların gelişi birtakım toplumsal sorunların yaşanmasına, siyasal yapıda değişikliklere, ekonomik yükün artmasına ve var olan kültürel sorunların derinleşmesine sebep olmuştur. Diğer yandan muhtelif gerekçelerle kendi ülkesinden ayrılarak Belçika'ya gelen Müslümanlar da bu yer değiştirme

sürecinden çeşitli şekillerde etkilenmişlerdir. Yabancılık, yalnızlık, kendi öz değerlerinin aşağılanması, anadilde eğitim, asimilasyon ve dejenerasyon, ön yargı, İslamofobi, ırkçılık gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmışlardır. Sosyoekonomik bağlamda da yerli nüfusa nazaran dezavantajlı konumda bulunan Müslümanlar, şiddet, stres, gıda yetersizliği, sağlık hizmetlerinden faydalanamama gibi olumsuz deneyimler yaşayabilmektedir.

İSLAMOFOBİ, ZENOFOBİ, AYRIMCILIK

2. Dünya Savaşı'ndan sonra Müslüman dünyadan Avrupa ülkelerine doğru gerçekleşen göç hareketleri, İslamofobi, yabancı düşmanlığı gibi istenmeyen sonuçlara yol açmıştır. Ekonomik refahını paylaşmak istemeyen Batı zihniyetinin bir ürünü olan bu yönelimler, Belçika'daki halk arasında da karşılık bulmuştur. Bu durum Müslümanların toplumdan tecrit edilmesine, ekonomik, siyasi ve sosyal ötekileştirmeye maruz kalmasına, fiziksel ve psikolojik şiddete uğramasına neden olmaktadır. 2005 senesinde yapılan bir araştırmada, Belçikalı Müslümanların birincil endişelerinin sistemik ayrımcılık olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte iktisadi anlamda Belçikalı yerlilerle fırsat eşitliğine sahip olmayan birçok Müslümanın senelerce işsiz kaldığının da altı çizilmiştir. Hatta yapılan iş ve ev başvurularını değerlendiren kişilerin Müslüman isimlerle karşılaştıklarında doğrudan olumsuz yanıtlar verdikleri de araştırma içerisinde raporlanmıştır.²⁰ Diğer yandan, iş verenlerin %44'ü başörtülü Müslüman kadınlara yönelik ayrımcılık yapmaktadır.

2005 yılından bu yana Belçika'da Müslümanların uğradıkları söz konusu tavır hiç değişmemiş aksine katlanarak artmıştır. Bilhassa başörtüsü takan Müslüman kadınlar buradaki ayrımcılığa daha çok maruz kalmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda birçok kız öğrenci yalnızca başörtülü oldukları için sınava alınmamıştır.²¹ Belçika'da Danıştay tarafından alınan karar, etnik kimliği Müslüman olan bireylerin okullar-

da başörtüsü takabileceklerine izin verirken, Flaman bölgesinde yer alan okullar bu kararı uygulamayı reddetmektedirler. Bununla birlikte özel okullar da dinî kıyafetler giyen öğrencilere yasaklar koymaya devam etmiştir. Belçika'da birçok devlet okulu, Müslüman kızların başörtüsü takmasını yasaklayan politikalar geliştirmektedir.²² Diğer yandan Belçika'da sokakta peçe takan kadınlara 137,50 avro para cezası kesilmesi kararı alınmıştır.²³ Halbuki Belçika anayasası, kişilerin özel ya da kamu alanı fark etmeksizin ibadet haklarını korumakta, dinî ya da felsefi temelli herhangi bir ayrımcılık ve nefret hareketini yasaklamaktadır.

Belçika'da her türlü dinî temelli ayrımcılığın önlenmesine yönelik faaliyette bulunan bir STK'nın yapmış olduğu çalışmadan elde edilen verilere göre, 2015 yılında iş yerlerinde dinî nedenlerle ayrımcılığa uğrama şikâyetleri %46 iken bu oran 2016 yılında neredeyse iki katına çıkarak %88'e ulaşmıştır.²⁴ Öte yandan, 2015 senesinde bireylerin inançlarından ötürü aşağılandığı, fiziksel ya da sözlü tacize uğradığı şikâyetlerin sayısı 330 iken 2016 yılında bu rakam %18'lik bir artışla 390'a yükselmiştir. Yapılan araştırmalar, söz konusu fiziksel ve sözlü tacizlerin %90'ının muhatabının Müslümanlar olduğunun altını çizmiştir.²⁵

Eğitim hayatından tutun iş hayatına kadar Belçika'daki her alanı işgal eden İslamofobik tutum ve yabancı düşmanlığı, bilhassa medya ve siyasiler eliyle ülke içerisinde yaygınlaştırılmakta ve Belçika halkı bilinçli olarak İslamofobik ve ırkçı eğilimlere yönlendirilmektedir.²⁶ Bu durum Müslüman kadınların yanı sıra Kuzey Afrika'dan göç

eden Müslüman toplulukları da olumsuz etkilemektedir. Bu bölgelerden göç eden Müslümanlar, dinî kökenleriyle birlikte ten renklerinden dolayı da dışlanmaktadır. Belçika'da siyahi Müslümanlar diğer Müslümanlara nazaran daha fazla ırkçı muameleye maruz kalmaktadır. Bu anlamda Belçika'da ciddi bir etnik köken problemi olduğu söylenebilir.²⁷

Öte yandan ülkeye kabul edilen mültecilere yönelik de ciddi baskılar söz konusudur. Zeebrugge kenti belediye başkanı, daha fazla Müslüman göçmenin ülkeye gelmesini önlemek amacıyla "Guan-tanamo" tarzı bir kamp yapılmasını önermiş ve halka mültecilere yardım etmemesini salık vermiştir. Bunların yanı sıra, Belçika'da mültecilere yönelik fiziksel şiddet eylemlerinde de artış yaşanmaktadır. Bu şiddet vakalarından ötürü birçok mülteci kampı kaldırılmış, Belçika'da yaşayan bazı vatandaşlar mağdur edilen mültecilere kol kanat germiştir.²⁸

**Bugün Belçika’da
yalnızca beş
Müslüman okulu
devlet tarafından
fonlanmaktadır.
Yani ülke
içerisinde yalnızca
beş İslami okul
devlet tarafından
tanınmakta ve
yasal olarak
geçerliliği
bulunmaktadır.**

EĞİTİM PROBLEMİ

Belçika’da spesifik olarak Müslümanların eğitim durumlarına ilişkin verilerden bahsetmek pek mümkün değildir. Çünkü eğitim noktasında yapılan araştırmalarda bireyin dinî kökeni değil yerli mi yabancı mı olduğu dikkate alınmaktadır. Belçika’daki Müslümanların eğitim alanında yaşadığı sıkıntılar ise o ülkeye bir zamanlar göç eden ve yerleşen nüfusla ilgili yapılan genel çalışmalarla izah edilebilmektedir. Belçika’daki eğitim sistemi dünyanın en iyi eğitim sistemleri arasında gösterilmektedir. Ancak ülke içerisinde her konuda olduğu gibi bu alanda da göçmenler eşitsizliğe maruz kalmaktadır. Sosyoekonomik durumu iyi olmayan ve fakir semtlerde yaşayan ailelerin çocukları yerli nüfusa görece kötü koşullarda eğitim görmektedir. Bu durum yerli ve yabancı çocuklar arasındaki başarı grafiğine de yan-

sımaktadır. 2015 senesinde OECD tarafından yapılan bir anketten elde edilen veriler, sosyoekonomik statüsü yüksek olan ailelerde yaşayan çocuklarla sosyoekonomik statüsü düşük olan ailelerde yaşayan çocukların başarı ortalaması arasında hayli büyük bir uçurumun olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, göçmen kökenli çocukların yalnızca %2,9’unun eğitimde başarı gösterebildiği ifade edilmiştir. Yerli çocukların yalnızca %10,5’i eğitimde başarısız olarak kaydedilirken, bu oran yabancı çocuklarda %36,9’dur.²⁹

Göçmenlerin ya da sosyoekonomik statüsü düşük olan ailelerde doğan çocukların eğitim alanında başarı kaydedememesinin bir diğer sebebi de okullardaki öğretmenlerin tecrübesiz olmasından ve bilginin öğretilmesi ve aktarılmasında yetersiz kalmalarından kaynaklan-

maktadır. Bununla birlikte fakir bölgelerdeki okullar eğitim araç ve gereçleri noktasında da yetersizdir. Bu durum buralarda eğitim gören çocukların başarılı olmasının önüne engeller çıkarmaktadır. Eğitim hususunda yapılan bir araştırmaya göre, önümüzdeki süreçte göçmenlerin ülke içerisinde maruz kaldığı eşitsizlikler iyileşmekten ziyade daha da artacaktır. Çünkü, ülke içerisinde göçmen nüfusun oranı her geçen gün artmaktadır. Belçika'daki yoksulların büyük bir kısmını göçmenlerin, bilhassa da Müslüman

göçmenlerin oluşturduğu düşünlüğünde, eğitimde eşitliğin sağlanabilmesi kısa vadede mümkün görünmemektedir.

Göçmenlerin nüfus artışı aynı zamanda farklı etnik kökenden gelen insan sayısının da artması demektir. Bu durum hâlihazırdaki farklılıkları da katlayarak çoğaltmaktadır. Dil, tarih ve coğrafya anlamında birbirinden uzak olan çocukların aynı eğitim sistemi içerisinde dâhil edilmesi, onların eğitimdeki başarısını düşüren unsurlardandır.

Belçika'da çocukların okula katılım oranı Avrupa ülkelerine kıyasla yüksektir. Ancak göçmenler, düşük gelirli aileler gibi bazı dezavantajlı gruplardaki çocukların okula katılımlarında birtakım eksiklikler mevcuttur ve yerli nüfusa oranla bu ailelerin çocuklarının eğitim sistemine katılımları düşüktür. Bu gruplarda eğitime dâhil olamayan çocukların çok büyük bir kısmını kız çocukları oluşturmaktadır. Belçika'da erken dönemlerde okuldan ayrılan öğrencilerin oranı %8,8'dir.

Bu oran göçmen çocuklarda %17,8 iken yerli çocuklarda %7,6 olarak kaydedilmiştir.³⁰ Belçika'da göçmen çocukların yükseköğrenime katılım oranı da yerli çocuklarla kıyaslandığında düşük bir görünüm sergilemektedir. Bunun da temelinde ailelerin mensup oldukları sosyoekonomik sınıf yatmaktadır.

Bunlar haricinde, yabancı çocukların eğitim alanında yaşadığı sorunlar, Belçika eğitim sisteminin, yabancı velilerin ve öğrencilerin gereksinimlerini yeteri kadar dikkate almamasından kaynaklanmaktadır. Belçika'ya gelen göçmenlerle birlikte değişen toplumsal ve kültürel yapıya rağmen, ülkenin eğitim sistemi halen kültürler arası eğitimi bütüncül bir eğitim modeli olarak ele almakta eksik kalmaktadır. Okullarda etnik ve dinî kimliği farklı olan öğretmen sayısı, önceki yıllara göre yüksek olmakla birlikte hâlâ olması gerektiği seviyede değildir. Bununla birlikte ülkenin yerli öğretmenleri de yabancı çocuklara eğitim verebilecek düzeyde *çok kültürlü* bilgi birikiminden yoksundur. Ayrıca bu öğretmenlerin yabancı çocuklardan eğitim anlamında başarı beklentisi de oldukça düşüktür. Bu durum, onların göçmen çocukların üzerine hassasiyetle eğilmemelerine yani ne öğrenip ne öğrenmediklerini umursamalarına yol açmaktadır. Bazı okulların, Belçikalıların ırkçı eğilimlerinden ötürü, çoğunluk olarak siyah tenli çocuklardan, bazılarının ise çoğunluk olarak beyaz tenli çocuklardan oluşması da yabancı çocukların başarısını düşüren etmenler arasında gösterilebilir. Bu anlamda, Belçika'da yaşayan göçmen çocukların eğitimdeki sorununu geri kalmışlık değil de geri bırakılmışlık olarak adlandırmak yanlış olmayacaktır.

Belçika'daki eğitim durumuna Müslümanlar özelinden bakıldığında; 1960'lı ve 1990'lı yıllardan itibaren

bugüne kadar, Belçika'daki eğitim sisteminde İslam'ın daha geniş kapsamlı olarak yer aldığı görülmektedir. Örneğin Flaman topluluğunda öğrencilerin %20'si İslami eğitim alabilmektedir. Bu oran Müslümanların daha büyük topluluklar halinde bulunduğu bölgelerde daha da yükselmektedir. Örneğin; İslam Brüksel'de devlet okullarında temel ders olarak okutulmakta, öğrencilerin yaklaşık %50'si de bu dersleri almaktadır.³¹ Rakamlardaki bariz artış Belçika'da yaşayan Müslüman popülasyonun sayısı ile doğru orantılıdır. Bu açıdan bakıldığında İslami eğitimdeki yükselişin sürpriz olmadığı aşîkârdır. Aksine, Müslüman popülasyonun artışıyla Belçika eğitim sistemine İslam'ın dâhil edilmesi eş zamanlı olarak ilerlememektedir. Bugün Belçika'da yalnızca beş Müslüman okulu devlet tarafından fonlanmaktadır. Yani ülke içerisinde yalnızca beş İslami okul devlet tarafından tanınmakta ve yasal olarak geçerliliği bulunmaktadır. Bu okulların dördü Fransız topluluğunda biri ise Flaman topluluğundadır.³²

İslami eğitimin Belçika'da bu denli yavaş ve düz olmayan bir zeminde ilerlemesinin nedeni, Müslüman toplumla devlet arasında sağlıklı diyalog kuracak bir arabulucu olmayışıdır. Ülkede 1974 yılından itibaren tanınan İslam ile Belçika devleti arasında, onun tanınmasından birkaç yıl önce kurulan ve Müslüman Dünya Ligi tarafından finanse edilen İslam Kültür Merkezi arabuluculuk etmeye çalışmıştır. Merkezin arabuluculuk faaliyeti, Belçika devleti ile Müslüman toplumlar arasında, Suudi Arabistan'ın Vahhabizminin girmesine neden olmuştur.³³

Uzun yıllar boyunca Belçika hükümeti İslam dini ile pek alakadar olmamıştır. Ancak 1990'ların başında aşırı sağ kanada mensup partinin anti-İslam karşıtı hareketlerinden sonra Belçika hükümeti İslamiyet'i

temsil eden kuruluşlarda birtakım yeniliklere gidilmesini talep etmiştir. İslam'ı Belçika devleti karşısında temsil edecek bir kurum, dilsel farklılıklar ile pek çok farklı Müslüman etnik grubun iktidara dâhil olmaya çalışmasıyla ne yazık ki tam manasıyla kurulamamıştır. 1993 yılında Müslüman camia yeni bir temsilci kurum oluşturma girişiminde bulunmuş ancak başarılı olamamıştır. 2014 senesine gelindiğinde Müslümanlar temsil sorununu çözmek ve yeni bir yönetim kurmak amacıyla seçim organize etmeye karar vermiştir. Yapılan seçim sonucunda göreve gelen yönetim bugün hâlâ görevini sürdürmektedir.³⁴

Diğer yandan, İslami eğitim veren öğretmenlerin yetersiz oluşu da İslam'ın ülke içerisindeki mevcudiyetini etkileyen faktörlerdendir. Söz konusu soruna çözüm üretmek amacıyla dinî eğitim verecek öğretmenler uzun bir süre Türkiye, Fas gibi ilgili ülkelerden getirtilmiştir. Ancak bu öğretmenlerin Belçika kültürüne yabancı olması ve dil bilmeyişleri, sorunun çözümünü geciktiren sebeplerdendir. İslami eğitim verecek öğretmenlerin Belçika'da yetiştirilmesi işi ilk kez 1998 yılında başlamıştır. 2009-2010 yılları arasında Antwerp Üniversitesi bir yıllık post-akademik İslami eğitimler düzenlemiştir. Ayrıca 2014-2015 yılından itibaren İslam Teolojisi ve Din Bilimi dersleri Leuven Katolik Üniversitesi'nde verilmeye başlanmıştır. Burada, söz konusu dersleri alabilme şartları hayli katıdır. Üstüne, 2016 senesinde Flaman Eğitim Bakanlığı İslami eğitim alacak öğretmenlere ilişkin şartların daha da katılaştırılacağını açıklamıştır.³⁵

Ülke içerisinde devlet tarafından fonlanmayan çok sayıda İslami eğitim veren okul bulunmaktadır. Ancak bu okullar resmî olarak tanınan okullar arasında sayılmadığından, buralardan mezun olan öğrenciler resmî geçerliliği olan bir diploma alamamaktadır.

Eğitimlerine devam etmek isteyen bireylerin, Belçika devletinin belirlediği bir sınava daha girmesi gerekmektedir. Bütün bu aşamaları zaman ve para kaybı olarak gören aileler, çocuklarını ülke içerisindeki Katolik eğitim kurumlarına ya da devlet okullarına göndermektedir. Bugün Belçika'da Müslüman çocukların %50'si Katolik okullarında eğitim görmektedir. Müslümanların yoğun olduğu şehirlerde bu oran %90'lara kadar çıkmaktadır.³⁶

Belçika'da İslami eğitim veren okulların ve öğretmenlerin durumu genel olarak bu şekildedir. Sistem, kâğıt üzerinde izin vereceğini ve katkı sağlayacağını söylediği birçok şeyin önüne, iş pratiğe dökülmeye başladığı andan itibaren türlü engeller çıkarmaktadır. Bu durum, Müslüman aileler arasında İslami eğitim veren okullara olan talebi düşürmektedir. Çünkü göçmen aileler, çocuklarını işe yarar bir diploma dahi veremeyecek bir okula göndermeyi zaman kaybı olarak görmektedir. Bununla birlikte, gençlerin sistem içerisinde tutunabilmelerinin ve başarılı olabilmelerinin yolu da yine hâkim kültürün kendi okullarından geçtiği için, aileler çocuklarını genel olarak Belçika okullarına göndermeyi tercih etmektedir. Bu durum, Belçika'da doğan Müslüman kuşakların zaman içerisinde kendi dinlerinden ve kültürlerinden uzaklaşmasına, önce ailesine daha sonra da kendi öz değerlerine yabancılaşmasına neden olmaktadır. Diğer yandan Müslüman gençler Belçika'da aldıkları eğitim sonrası elde ettikleri kültürel sermayeyi ekonomik sermayeye dönüştürememektedirler. Müslüman gençlerin iş ve eğitim hayatına girememeleri ile toplumda yaşadıkları yabancılaşmanın yol açtığı kimlik bunalımları, beraberinde öfkeyi getirmektedir. Bu öfke onların zaman zaman şiddete ve farklı arayışlara meyletmesine sebep olabilmektedir.

Belçika'da yaşayan Müslümanların Şii-Sünni ayrımı gibi mezhepsel farklılıkları ön plana çıkarması, çeşitli etnik ve mezhebî grupların ortak liderlik konusunda ihtilaflar yaşamasına sebep olmaktadır.

DİN VE DEVLET İLİŞKİSİ

Yaklaşık olarak 12 milyon nüfusa sahip Belçika'da hangi dinin ne kadar mensubu olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Bununla birlikte birtakım istatistikler de mevcuttur. Belçika'daki hâkim din Hristiyanlıktır. 2012 yılında yapılan araştırmalara göre, ülke nüfusunun %65'i Hristiyan'dır. Bu nüfusun %58'lik kısmını Katolikler oluştururken %7'sini Protestanlar, Ortodokslar ve diğer Hristiyan gruplar oluşturmaktadır.³⁷ Müslümanlar ülkedeki ikinci büyük dinî gruptur. 2009 senesinde ülke içerisindeki Müslümanların nüfusa oranı %5 olarak kaydedilmiştir.³⁸ 2012 yılında bu oran %8,1'e yükselmiştir. 2016 senesine gelindiğinde Fransızca ko-

nuşulan bölgelerde Müslümanların oranı %7, Brüksel'de %23, Valon'da %3 olarak kaydedilmiştir.³⁹ Belçika kendisini laik ve seküler bir devlet olarak tanımlamamaktadır.⁴⁰ Ayrıca, anayasasında ibadet özgürlüğü ve ibadetlerin bireysel veya toplu olarak yapılması da teminat altına alınmıştır.⁴¹ Aynı zamanda ülkede altı inanç ve mezhep de resmî olarak tanınmaktadır. Bunlar sırasıyla Katoliklik, Protestanlık, Musevilik, Anglikanlık, İslam, Ortodoks Hristiyanlık ile inançsız hümanistlerdir.⁴² İnançların devlet tarafından tanınması önemlidir. Çünkü Belçika'da devletin resmî olarak kabul ettiği inançlar maddi olarak devlet eliyle fonlanmaktadır. Resmî

olarak altı tane inanç tanınmış olsa bile uygulamada imtiyazlı ve öncelikli olan inanç Katolikliktir. Devletin dinî inançları tanıması; onları finansal olarak desteklemesi, din görevlilerinin maaşlarının devlet bütçesinden ödenmesi, onlara kalacak yer verilmesi, radyo ve televizyonlarda ücretsiz olarak yayın yapma hakkı verilmesi, ordu ve hapishanelere din görevlileri atanabilmesi, mevcut sistemde vergi muafiyeti ve indiriminden yararlanılması anlamına gelmektedir. Teorik olarak bu ayrıcalıklar resmî olarak tanınmış her inanç için geçerli görünse de işin aslı başkadır. Bir dinî cemaatin söz konusu hakları elde edebilmesi için onun hiyerarşik ve bölgesel bazda teşkilatlanmış olması gerekmektedir. Ancak Müslüman bir cemaatin bu şartları yerine getirmesi, Belçika'daki siyasi ve sosyal şartlar düşünüldüğünde pek de mümkün görünmemektedir.⁴³ Çünkü Belçika'da yaşayan Müslümanların homojen bir toplum oluşturdukları söylene-
mez. Şii-Sünni ayrımı gibi mezhepsel farklılıkların yanı sıra etnik ve millî farklılıklar da söz konusudur. Bu durum, çeşitli etnik ve mezhebî grupların ortak liderlik konusunda ihtilaflar yaşamasına sebep olmaktadır. Özellikle Faslı ve Türk toplulukları arasında gerçekleşen bu uyumsuzluk, Müslüman topluluğun devlette resmî bir şekilde

temsil edilmesine ilişkin sıkıntılara yol açmaktadır. Söz konusu bu iktidar mücadelesi, Belçika'da görev yapan Müslüman din adamlarının çok az bir kısmının devletten maaş almasına neden olmaktadır.

Bu bağlamda Belçika'da yapılan akademik bir çalışmaya göre, Belçika devleti 2006 senesinde resmî olarak tanıdığı gayrimüslim dinî gruplara 104 milyon dolar hibe ederken, Müslüman gruplara sadece 7,7 milyon dolar vermiştir.⁴⁴ Yukarıda da ifade edildiği gibi; Müslümanlar, Belçika devletinin yaptığı finansal desteklerden kendilerini temsil edecek ve devletle pazarlık yapacak bir kurumları olmadığı için yeteri kadar yararlanamamaktadır. Bu durum, onların ekonomik anlamda sistemin dışına itilmesine yol açmaktadır.

Ezcümle, İslam dini, 1974 senesinden beri Belçika'da tanınmaktadır. Ancak bu tanınmanın teorideki gereklilikleri yerine getirilmemektedir. Ülke içerisindeki Müslüman din görevlilerinin maaşları devlet tarafından ödenmemekte; yalnızca hastane, hapishane gibi yerlerde görev yapan din adamlarıyla din dersi hocalarının maaşları ödenmektedir. Bununla beraber İslam cemaatlerinin muhatap alacağı ve güvenebileceği bir kurum da Belçika'da henüz mevcut değildir. 1999'dan bu yana bu anlamda bir arayış içerisinde olunsu da henüz sağlıklı bir sonuç alınamamıştır. Dinî grupların ibadet özgürlüğünün anayasayla korunduğu iddia edilen bu düzende, Müslüman değerleri ve gelenekleri, bilhassa devlet eliyle toplumun dışına itilmeye çalışılmaktadır. Müslümanların özgürlükleri kamu düzenini korumak bahanesiyle defalarca kısıtlanmıştır. Bundan sonra da kısıtlanmaya devam edecek gibi gözükmektedir.⁴⁵

SONNOTLAR

1. Kadir Canatan, *Avrupa'da Müslüman Azınlıklar*, İnsan Yayınları, ss. 23-26.
2. Altay A. Manço, "Belçika'da Türklerin 40 yılı (1960-2000): Sorunlar, Gelişmeler, Değişmeler", *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, Güz 2000, c. 1, S. 1, ss. 119-133.
3. Ahmet Kasapçopur, *Avrupa Birliği Ülkelerinde Eğitim Denetimi*, MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı, Ankara, 2007, s. 20.
4. Cahit Gelekçi, "Avrupa'da Yaşayan Türklere Yönelik Çifte Vatandaşlık Uygulamaları: Belçika Örneği", *Bilgi*, Güz, 2011, S. 59, s. 125.
5. Pew Templeton, *Global Religious Futures, Belgium*, Pew Research Center, http://www.globalreligiousfutures.org/countries/belgium#/affiliations_religion_id=0&affiliations_year=2010®ion_name=All%20Countries&restrictions_year=2015
6. "Islam in the European Union: What's at Stake in the Future?", European Parliament, 2007, s. 85.
7. "Table: Religious Composition by Country, in Numbers," Pew Research Center, <http://www.pewforum.org/2012/12/18/table-religious-composition-by-country-in-numbers>
8. Soeren Kern, "The Islamization of Belgium and the Netherlands in 2013," Gatestone Institute, <http://www.gatestoneinstitute.org/4129/islamization-belgium-netherlands>
9. "Belgium Muslim Population Percentage 2017 By City Demographics Religion Belgian", <http://wikielections.com/europe-elections/belgian/belgium-muslim-population-percentage-2017/>
10. Muqtedar Khan, "Islam in Belgium and America: Between Integration and Discrimination," *The American Muslim*, http://theamericanmuslim.org/tam.php/features/articles/islam_in_belgium_and_america_between_integration_and_discrimination
11. Ahmet Akgündüz, "Labour Migration from Turkey to Western Europe", 2008, <http://www.euro-islam.info/country-profiles/belgium>
12. "Rate of unemployment in Belgium in 2016, by gender and region", Statista, <https://www.statista.com/statistics/528840/unemployment-rate-in-belgium-by-gender-and-region/>
13. "Rate of unemployment in Belgium from 2006 to 2016", Statista, <https://www.statista.com/statistics/528555/unemployment-rate-in-belgium/>
14. "Poverty and social exclusion in Belgium", Economie Statistics Belgium, Brussels, 2015, http://statbel.fgov.be/en/binaries/Press_release_SILC2014_tcm327-271018.pdf
15. "Labour Market Integration in Belgium, France, the Netherlands and Portugal", *Jobs for Immigrants*, Vol. 2, OECD, <http://www.oecd.org/belgium/41707374.pdf>
16. "Foreign-born unemployment", OECD, <https://data.oecd.org/migration/foreign-born-unemployment.htm#indicator-chart>

17. "Native-born unemployment", OECD, <https://data.oecd.org/migration/native-born-unemployment.htm#indicator-chart>
18. *Muslims in the EU: Cities Report*, Belgium, Open Society Institute EU Monitoring and Advocacy Program, 2007, s. 30.
19. Philippe Dam, "Relocation: Belgium lags behind European solidarity with asylum seekers", 2017, HRW, <https://www.hrw.org/news/2016/12/09/relocation-belgium-lags-behind-european-solidarity-asylum-seekers>
20. Khan, "Islam in Belgium...".
21. Amina Easat Daas, "Islamofobia in Belgium National Report", *European Islamofobia Report*, 2016, SETAV, s. 67.
22. "Belgium 2016 International Religious Freedom Report", <https://www.state.gov/documents/organization/269038.pdf>, s. 1.
23. "Belgium 2016 International Religious Freedom Report", s. 4.
24. "Belgium 2016 International Religious Freedom Report", s. 9.
25. "Cijferrapport Unia, 2016", 2017, UNIA, [https://www.unia.be/files/Documenten/Jaarrapport/Cijfersverslag_2016_def_\(2\).pdf](https://www.unia.be/files/Documenten/Jaarrapport/Cijfersverslag_2016_def_(2).pdf), s. 34.
26. "Belgium 2016 International Religious Freedom Report", ss. 8-9.
27. "Belgium: International Religious Freedom Report 2006", Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, Department of State.
28. Amira Wynn, "9 Facts About Belgium Refugees", The Borgen Project, 2017 <https://borgenproject.org/9-facts-about-belgium-refugees/>
29. "Education and Training Monitor 2017," Belgium, 2017, s. 5.
30. "Education and Training Monitor 2017", Belgium, 2017, s. 6.
31. Leni Franken, *Islamic Education in Belgium: Past, Present and Future*, Religious Education, Centre Pieter Gillis, University of Antwerp, Antwerp, Belgium, 2017, s. 2.
32. Franken, s. 1.
33. Franken, s. 3.
34. Franken, s. 3.
35. Franken, ss. 3-4.
36. Franken, s. 2.
37. "Eurobarometer 393: Discrimination in the EU in 2012, European Commission", 2012, s. T98, http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_393_en.pdf
38. "Appartenance et démographie religieuses", eurel, <http://www.eurel.info/spip.php?rubrique308&lang=fr>
39. "Religion in Belgium",
40. https://ipfs.io/ipfs/QmXoypizjW3WknFjNKLwHCnL72vedxjQkDDPlmXWo6uco/wiki/Religion_in_Belgium.html#cite_note-Eurel-2
41. Ali Köse, Talip Küçükcan, *Avrupa Birliği Ülkelerinde Din-Devlet İlişkisi*, İSAM, 2016, s. 121.
42. Köse, Küçükcan, s. 119.
43. Köse, Küçükcan, ss. 121-122.
44. Köse, Küçükcan, ss. 122-124.
45. "Belgium: International Religious Freedom Report 2006".
46. Köse, Küçükcan, s. 136.

İNSAMER

İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Karagömrük Mh. Kaleboyu Cd. Muhtar Muhiittin Sk.
No. 6 PK. 34091 Fatih - İstanbul - Türkiye
T. +90 212 631 21 21 | F. +90 212 621 70 51
www.insamer.com | info@insamer.com